

El *mestre* d'un ofici (ALDC, VII, 1633. El *mestre* d'un ofici)

L'enunciat designa un “menestral capaç de fer el seu ofici independentment i ensenyar aprenents” (DIEC); el significat més general és *mestre*, der. de MAGĬSTRU (MAGĬSTER ‘cap, director’), que, a través de *maestre* (s. XIII), va donar *mestre*, en règim de convivència de formes, amb evolució normal de llat. cl. ĭ > llat. vg. E > /e/ en cat. occ., *m[e]stre* (var. *m[e]stre d'obres* 105, 110, *m[e]stre d'aixa* ‘constructor d'embarcacions’ 160; excepció: *m[e]stre de cases* 109), com CRĬSTA > *cr[e]sta*, SĬCCU > *s[e]c*, i en pas a /e/ en cat. central, *m[e]stre* (var. *senyor m[e]stre* 57, *m[e]stre de l'ofici* 61, *m[e]stre d'obra* 23; *m[e]stre de cases* 58, *m[e]stre ‘paleta’* 57), canvi normal convertit més tard en [e] mitjana, [e], en ross. (Veny, 2002 b: 46) (*m[e]stre peirer* 8, entre els paletes); però és evident que en la major part del bal. la ĭ hauria d'haver donat /ə/, **m[ə]stre* i, per contra, el resultat és *m[e]stre*: Coromines ho intenta explicar “com a fruit de la contracció antiga del diftong” *ai* de l'ant. *maistre* (< *maestre*); però el canvi de *ai* és a [e] en mall., i no a [e] (com *gen[e]r* < *JENARIU, *FAIRE > *f[e]r*, etc.), i, per tant, potser es podria partir de *mayestre*, sentit per Coromines en parlarès, i a través de **m[eyə]stre* > **m[εε]stre* > *m[e]stre*; o, si partim de la forma ant. *maystra*, de Desclot, aquesta, passant per **m[ej]stre*, pel tancament de /a/ provocat per la iod, s'arribaria a *m[e]stre* per monoftongació. El cast.

-arag. *maestro* s'ha instal·lat en parlars de la Franja.

Aquest mapa s'ha de comparar amb el mapa 1068, on el lexema *mestre* (d'escola), amb variació fonètica, té presència pancatalana, mentre que el *mestre* (d'un ofici) s'amplia amb altres mots.

Altres significants a voltes escadussers, aproximatiu o específics: *amo* (s. XIV), *m.* de *ama* ‘dida; mestressa’, del llat. hispànic AMMA ‘dida’, de creació expressiva; “mot inicialment no català que, almenys, no s'ha de considerar un ver “castellanisme”” (DECat); *patró* 3, 13, dit sobretot del que comanda una embarcació, pres del llat. PATRŌNUS; *burgès* (s. XIII) 19, der. baix llat. de BURGUS (< germ. BŪRGIS ‘ciutat petita; fort’); *auperari benacabat* 27, lexia complexa (< *operari* ‘que treballa en un ofici manual’ amb pas de o [u] a [əw] per fonosintaxi [cf. Veny, 2013 b]; *benacabat*, indicant el domini de l'ofici, present en el segon element de la lexia equivalent a *obrer de primera* 157 [*obrer*, evolució popular de OPERARIŪS]); *oficial* ‘persona que exerceix un càrrec’ (s. XIII) 38, 50, 67, 104, 114, 130, 142, 152, pres del llat. OFFICIĀLIS (*primer oficial* 181); *quantramestre* 33, hipercorrecció de *contramestre* (Veny, 1999 a: 52-53) (s. XVIII) ‘el que comanda els mariners’ i ‘el que dirigeix els obrers d'un taller’, amb el primer element *contra*, indicador de proximitat; *encarregat* ‘que té al seu càrrec quelcom’ 109, 110, 113, der. de *encarregar*, format sobre *càrrec* prefixat; [χ]efe 19, 96, [χ]efi 96, casos de [χ]eada, adopció del fonema cast. [χ] d'un mot manllevat al fr. *xef* (Veny, 1993 a, 1994 i 2006 a: 33-76).

Geolingüísticament, el lexema *mestre* és pràcticament pancatalà, desenvolupat a partir de *maestre*, arrecerat al Matarranya; les altres respostes corresponen a significants no específics (*patró*, *burgès*, *oficial*, etc.) i d'àrea poc significativa. *Mestre* és l'únic mot normatiu des del DG_I, 1932.

